

LEDBESKRIVNING (1-8)

1. Mullsjöbäcken ingår i ett **vattenreningsprojekt** för att nå en vattenkvalitet som gör det möjligt för öring att leka. I två separata stråk leds dag- och spillvatten, respektive vanlig avrinning från sjöar ned till Stråken. Några av dammarna, bl a tre vid Granstugan och en där leden går under väg 26/47, byggdes 2005 som infiltrationsdammar för att rena dagvattnet. De tillhör inte de ursprungliga fiskdammarna. Se särskilda informationstavlor längs leden.

2. Järnvägsbron vid **Stråkensbro** stod klar år 1862 och nuvarande konstruktion är den tredje generationen. Under järnvägsbron finns även en gångbro. Det berättas att de barn som förr bodde på västra sidan av sjön använde spången på sin väg till skolan som då låg i Nykyrka. Troligen fanns en spång ganska tidigt då torpet strax sydväst om bron är från 1790-talet och heter Spängerna.

3. Den tre mil långa **Stråken** är ett populärt kanot- och fiskevatten.

4. En kort avstickare går till **Tolv stenar**. Platsen förknippas med familjen Sager på Ryfors Bruk.

5. Tidan är 187 km lång, inklusive källflöden. Ån börjar vid källflöden kring Strängseredsjön mellan Ulricehamn och Bottnaryd, passerar den långsmala sjön Stråken och rinner slutligen ut i Väneren vid Mariestad. Tidan är en av få svenska åar som rinner norrut.

6. Här gick en **järnväg** från Ryfors såg till Stråken. Vagnarna drogs med häst och det sågade virket skeppades sedan över sjön med pråm till en plats ca 150 m söder om Stråkensbro. Där fanns ett stickspår upp till stambanan. Pga banvallens lutning drogs vagnarna upp till stambanan med ett spel. Det första spelet var ångdrivet, men ersattes senare av ett elektriskt. Detta visar hur komplicerad logistiken kunde vara fram till 1900-talets början då industrin blev mindre beroende av vattenkraft.

7. Ryfors Bruk grundades år 1742. Verksamheten som baserades på järnhantering upphörde år 1906 då konkurrensen utifrån blev för hård. Verksamheten skiftade då till djurhållning och skogsbruk. Bruksområdets byggnader har i stort bevarats och är väl värt ett besök. Den engelska landskapsparken från år 1880 på 375 hektar saknar motstycke i Sverige. I parken finns landets äldsta golfbana som anlades år 1888.

8. Naturreservatet Ryfors Gammelskog var tidigare en del av den engelska landskapsparken. Reservatet har varit orört sedan tidigt 1700-tal. Här finns 35 m höga barrträd och det obrutna ekosystemet bidrar till en speciell flora och fauna. Den täta och ståtliga barrskogen ger en vacker kontrast till det mer öppna landskapet och lövskogen längs Tidan. I Ryfors Gammelskog finns en separat rundled som markerats med orange.

SERVICE (A-C)

- A. **Lusthuset**. Sittbänkar under tak.
- B. **Ryfors Golfklubbs klubbhus**, www.ryforsgk.se, tel 0392-128 84 (parkering, café öppet under golfsäsongen, golfshop).
- C. **Ryfors östra entré**. Startpunkt med parkering, informations-tavlor och bordsgrupper.

VIKTIGA TELEFONNUMMER

- Mullsjö kommun, tel 0392-140 00
- Nummerupplysningen, tel 118 118
- Nödsituation, tel 112
- Vårdcentral, tel 010-242 47 00

STRÅKENLEDEN - 10 km

www.skaraborgsleder.se

Rev 1 augusti, 2020

Välkommen på en härligt omväxlande natur- och kulturupplevelse i trakten kring Mullsjö. Stråken-leden kombinerar mycket av det bästa från olika lokala leder och låter besökaren uppleva ett tvärsnitt av ortens historia från mäktiga istidslämningar och Mullsjös tidiga historia till modern tid. Leden tar ca tre timmar att gå.

LEDEN

Lämpliga startpunkter är Granstugan respektive Ryfors som båda har parkering för besökare. Se punkterna C och H i stora kartan på nästa sida. Stråkenleden följer bra stigar och lågtrafikerade enkla vägar genom ett lättvandrat landskap med några få kortare stigningar. Bekväma skor rekommenderas. Leden markeras dels med skyltar och dels med ljus-violetta markeringar målade på stolpar och träd. Leden är markerad i båda riktningar. Var medveten om att leden ibland korsas av eller delar sträckor med andra leder.

Rastplatser och andra typer av service markeras med bokstäver i kartan, medan sevärdheter markeras med siffror.

ISTIDENS SPÅR

Landskapet kring Mullsjö bär många imponerande spår efter den senaste istiden. De 1,5-2 km tjocka ismassorna bröt loss en oerhörd mängd sten från berggrunden och malde ner den till grus och sand som sedan blev byggmaterial för det nya landskapet. Det landskap vi ser i dag formades i stort i kanten av glaciären där väldiga mängder vatten och sediment spolades ut. Det skedde för ca 13.000 år sedan när ismassorna drog sig tillbaka. Den som har vandrat i olika delar av landet vet att det kan se ganska olika ut. Ett karaktäristiskt drag för trakten kring Gyljeryd och Ryfors är att det inte finns någon stenig morän. Landskapet är mjukt böljande och lätt att vandra i, även utanför lederna.

På Stråkenleden kommer du att se såväl små som mäktiga sand- och grusåsar. Gyljerydsmon är en plåtå som består av mycket stora s k glacialfluviala sedimentavlagringar. Kring Stråken finns spår av deltan och isälvsrännor som skär djupare ned i plåtåerna. Dalgången längs Mullsjöbäcken och ravinerna norr om Ryfors är bra exempel på isälvsrännor. Du passerar även Trollsjön som är en praktfull dödisgrop. Dessa skapas när

enorma isblock bryter sig loss från en glaciär, spolats över med sand och grus och sedan får smälta ned. Kvar blir stora gropar som sedan bildar sjöar. De flesta sjöar i Sverige är skapade på detta sätt.

NATUREN

Mullsjöbäcken följer en djupare ravin med ett stort inslag av klibbal. Ravinen ger en skyddad miljö och hög luftfuktighet, vilket bl a får strutbräken att växa i täta mattor. I bäcken fanns tidigare ett naturligt bestånd med öring. Projektet ”Låt öringen leka” syftar till att skapa en så ren vattenmiljö att man kan locka tillbaks öringen.

Längs Stråkens stränder blandas barrskog med stråk av lövträd. I naturreservatet Ryfors Gammelskog har barrskogen i stort sett stått orörd sedan tidigt 1700-tal. Det skapar en rik flora och fauna.

Den klart dominerande naturtypen på Gyljerydsmon är tallskog. Det är en konsekvens av den magra sandjord som finns i området. Å andra sidan är den glesa, ljusa och luftiga tallskogen en ganska trevlig miljö för strövtåg. På plåtån finns ett unikt stort område med gammal tall, vilket även bidrar till en speciell flora och fauna.

Leden passerar sjöarna Stråken och Trollsjön där det finns ett par enkla badplatser. Med fiskekort får du fiska i Stråken.

MÄNNISKORNAS HISTORIA

Bland de äldsta spåren av människor du stöter på längs Stråkenleden är en halv väg vid det vadställe som låg vid Nybro. Det var ett färdstråk som förband Jönköping med bl a Falköping och ingick i Eriksgatan under tidig medeltid.

Ryfors Bruk etablerades redan på 1700-talet. Järnhanteringen upphörde i början av 1900-talet då den inte längre var lönsam. Därefter skiftar verksamheten fokus mot bl a djurhållning och skogsbruk.

Själva tätorten Mullsjö uppstod först när järnvägen byggdes på 1860-talet. Orten var ett lämpligt ställe att fylla ångloken med vatten.

Järnvägen öppnade i sin tur nya möjligheter att driva företag. Fiskodling blev en viktig verksamhet i Mullsjö i början av 1900-talet.

På 1940-talet etablerades turismen i Mullsjö. Då var det den fina lufsten och vintersport som lockade stressade storstadsbor. Numera har orten ett väl utvecklat friluftsliv för alla årstider.

VI REKOMMENDERAR ÄVEN

- Blå Spåret, 6 km
- Kulturled Gyljeryd, 6 km
- Eriksgatuleden, 7 km (14 km retur)
- Ryforsleden, 7 km
- Knipesjöleden, 9 km
- Röda Spåret, 9 km
- Mullsjö Runt, 22 km
- Södra Vätterleden, Hotel Mullsjö-Bottnaryd, 28 km
- Västra Vätterleden, Fagerhult-Hotel Mullsjö, 31 km

LEDBESKRIVNING (9-14)

9. Hålvägen vid Nybro är en av Sveriges allra största, ca 7 m djup. Den medeltida Eriksgatan passerade här vid vadstället där bron nu står. Sydväst om Nybro finns spår av halfvägar och norrut är den östra sidan av Stråken lättframkomlig.

10. Leden korsar **Gyljerydsmon**, en imponerande platåliknande isälvsavlagring som skapades för ca 13.000 år sedan. Från Stråkensbro och söderut mot campingen finns ett till sin areal unikt område med en mycket gammal tallskog.

11. Trollsjön. Efter ett nedförslut når du den oerhört vackra Trollsjön, förr kallad Gölgegöl. Den ca 10 m djupa sjön är en dödisgrop och har enbart underjordiska till- och frånflöden. I sjön finns bl a gräskarp som betar av vegetationen, vilket förhindrar att sjön växer igen. Passa på att beundra den vackra tall- och granskog som växer runt sjön. Vid Trollsjön finns en rastplats och platsen är väl värd ett besök oavsett årstid.

12. Qvist jordkula. Här bodde en tid sidenvävare Magnus Qvist (1836-1910). Han var bildad, men berättade inte gärna om sitt liv.

13. Nuvarande **Nykyrke kyrka** invigdes 16 oktober år 1887. Den gamla kyrkan från år 1656 hade blivit för liten då befolkningen ökat i Nykyrke socken. Byggnaden gjordes helt i trä och stilen är nygotisk. Edvard och Robert Sager på Ryfors Bruk ägnade ett stort intresse åt kyrkobygget. Sagerska familjen var delvis katoliker, vilket bidrog till ett för tiden delikat problem. Lösningen blev en utökning av kyrkogården på norra sidan där Sagers familjegrav placerades. De tretton Ryforsmederna smidde sina egna gravkors. Tolv av korsen är samlade framför kyrkan och det trettonde står vid korväggen. I kyrkans vapenhus hänger en s k ljusängel från den gamla kyrkan.

14. De ca 100 **fiskdammarna** finns utspridda nedströms Mullsjöbäcken till sjön Stråken. Fiskdammarna grävdes ut för hand i början av 1900-talet. I dammarna odlades bäckröding, regnbåge och öring. S k ögonpunktad rom hämtades från Danmark. Det var rom som mognat så man kunde se fiskynglens ögon inuti äggen. Sådan rom är relativt enkel att transportera och klarar sig bra om den hålls fuktig. Vid dammarna fanns ett särskilt kläckhus för rommen. Fisken transporterades sedan levande med tåg till NK i Stockholm. En person fick följa med på resan för att hålla vattnet syresatt. Verksamheten startades år 1909 av dr Johan Larsson och drevs fram till år 1937.

SERVICE (D-J)

- D. **Mullsjö Camping**, tel 0392-120 25 (camping, stugor, butik och badplats).
- E. **Motell VIP Mullsjö**, tel 0392-120 30 (restaurang, rum och butik).
- F. **Hotel Mullsjö**, tel 0392-494 00 (restaurang och logi, parkering finns på framsidan, dricksvatten är tillgängligt i en kran på hotellets baksida och vid Mullsjön strax norr om hotellet finns badplats och WC).
- G. **Trollsjön** (rastplats med grillplats och bordsgrupp).
- H. **Granstugan**. Startpunkt för leden, parkering, informations-tavla.
- I. **Björkhaga Hotell & Konferens**, tel 0392-120 50 (restaurang, logi). Obs att hotellet ligger strax utanför kartan.
- J. **Mullsjö centrum**: Turistbyrå, tel 0392-140 00. Trafikupplysning, tel 0771-44 43 33 (buss- och tågförbindelse).

Smide vid Ryfors Bruk (LG)

Trollsjön (GL)

Nykyrke kyrka (LG)

0 100 200 300 400 500 m

Trycksak producerad av Mullsjö kommun
Foton: Glenn Larsson (GL), Lars Grehn (LG)